

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ SZAREJ STREFY

ABSTRAKT

W opracowaniu zaprezentowano specyfikę i skalę szarej strefy w polskiej gospodarce. Przytoczono definicje szarej strefy, opisano podejście oraz motywy, a także skutki prowadzenia działalności gospodarczej w jej ramach. Zaprezentowano dane statystyczne dotyczące rozmiarów szarej strefy w Polsce pochodzące ze źródeł statystyki publicznej oraz badań społecznych. Dokonano analizy szarej strefy z punktu widzenia zachowań przedsiębiorczych.

WPROWADZENIE

Celem opracowania było zaprezentowanie specyfiki i rodzajów działań podejmowanych przez przedsiębiorców działających w szarej strefie. Zwrócono uwagę na motywy tego typu aktywności, również na negatywne konsekwencje funkcjonowania w szarej strefie, zarówno dla przedsiębiorcy, jak i jego pracowników oraz całej gospodarki. W opracowaniu dokonano przeglądu literaturowego oraz wykorzystano dostępne dane statystyczne za lata 2005-2015, prezentujące to zagadnienie odnoszące się do gospodarki polskiej, pochodzące z Głównego Urzędu Statystycznego oraz z Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową. Inspiracją do podjęcia tego tematu przez Autorki była chęć skonfrontowania rzeczywistości szarej strefy z prezentowaną w literaturze koncepcją przedsiębiorcy jako „pozytywnego bohatera, boskiego budowniczego”, przyczyniającego się do pozytywnych zmian oraz wzrostu i rozwoju gospodarczego.

WYBRANE WYNIKI BADAŃ

Szara strefa

- gospodarka niezarejestrowana (*unrecorded economy*) – to działania nie zgłoszone instytucjom statystycznym,
- gospodarka nielegalna (*illegal economy*) – to działania gospodarcze łamiące przepisy prawne, np. narkobiznes, czarny rynek walutowy,
- gospodarka nieformalna (*informal economy*) – to działania gospodarcze, w których unika się kosztów wynikających z wszelkich regulacji i nie objęte korzyściami wynikającymi z powyższych reguł,
- gospodarka niezgłoszona (*unreported economy*) – to działania przynoszące dochód nie zgłaszany organom podatkowym.

Przyczyny szarej strefy

- niska świadomość praw przysługujących pracownikom,
- względnie małe ryzyko wykrycia nieprawidłowości,
- duże zróżnicowanie stawek podatku VAT i podatku akcyzowego wśród podobnych grup asortymentowych,
- rozbudowany system przysługujących ulg i preferencji,
- nielegalne zatrudnianie osób pracujących dodatkowo i niepłacących należnych z tego tytułu podatków,
- mało przejrzyste przepisy dotyczące podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej,
- nieelastyczne przepisy i normy w prawie pracy,
- uwarunkowania Kodeksu Pracy (np. zasady zatrudniania i zwalniania pracowników).

Szara strefa w Polsce w latach 2005-2015 (w % PKB)

Zródło: Rachunki Narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych [2005-2008. GUS: Warszawa 2010 s. 391], [2007-2010. GUS: Warszawa 2012 s. 393], [2008-2012. GUS: Warszawa 2013 s. 372], [2009-2012. GUS: Warszawa 2014 s. 369], [2010-2013. GUS: Warszawa 2015 s. 273], [2011-2014. GUS: Warszawa 2016 s. 267], [2012-2015. GUS: Warszawa 2017 s. 423].

Konsekwencje szarej strefy

- obniżenie dochodów budżetu państwa,
- zniekształcenie rzeczywistych procesów gospodarczych,
- zafałszowanie statystyk oraz wskaźników makroekonomicznych,
- spadek innowacyjności i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki,
- zwiększenie wydatków państwa na programy socjalne,
- zakłócenie mechanizmu uczciwej konkurencji,
- pozbawienie praw wynikających z prawa pracy i świadczeń socjalnych osób pracujących na czarno,
- wytwarzanie więzi przestępczych,
- obrót towarem niższej jakości lub nie spełniającym wymagań.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Szara strefa jest zdecydowanie negatywna, to patologia, którą należy zwalczać. W interesie społecznym leży ograniczanie jej i piętnowanie tego typu praktyk. Powoduje wzbogacanie się jednych przedsiębiorców kosztem innych, zaburza mechanizmy konkurencji. Z gospodarczego punktu widzenia kreuje nie tylko PKB wytworzone w warunkach zaburzenia konkurencji, ale utrwała pewne mechanizmy funkcjonowania. Niestety, ten ostatni czynnik ma największy wpływ na pracowników zatrudnionych w szarej strefie, którzy zostają wyłączeni z normalnie funkcjonującej gospodarki i za cenę uzyskania bieżącego dochodu są pozbawiani wielu przywilejów dostępnych w tzw. dłuższej perspektywie.